

ISSN 2518-7821

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАУКОВИЙ ЧАСОПИС
НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА

Серія 7

Релігієзнавство. Культурологія.
Філософія

42 (55)

Київ
Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова
2020

Фахове видання з філософських наук

Додаток № 12 до наказу МОН України від 11.07.2016 за № 820

Державний комітет телебачення і радіомовлення України

Свідectво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації Серія КВ № 8813 від 01.06.2004 р.

*Схвалено рішенням Вченої ради НПУ імені М. П. Драгоманова
(протокол № 4 від 01 грудня 2016 р.)*

Редакційна рада:

- В. П. Андрущенко** – доктор філософських наук, професор, член-кореспондент НАН України, ректор НПУ імені М. П. Драгоманова (*голова Редакційної ради*);
Г. М. Торбін – доктор фізико-математичних наук, професор (*заступник голови Редакційної ради*);
В.Д. Бондаренко – доктор філософських наук, професор;
В. І. Бондар – доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України;
І.І. Дробот – доктор історичних наук, професор;
В. Б. Євтух – доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України;
М. І. Жалдак – доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України;
Л. І. Мацько – доктор філологічних наук, професор, академік НАПН України;
Н. Г. Мозгова – доктор філософських наук, професор;
О. С. Падалка – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України;
В. М. Синьов – доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України;
М. І. Шут – доктор фізико-математичних наук, професор, академік НАПН України.

Редакційна колегія:

- В. П. Андрущенко** – доктор філософських наук, професор, член-кореспондент НАН України;
Т. І. Андрущенко – доктор філософських наук, професор;
Є. В. Більченко – доктор культурологічних наук, доцент;
В. П. Бех – доктор філософських наук, професор;
Красицький Ян – доктор габілітований, професор Інституту філософії факультету суспільних наук Вроцлавського університету (Польща);
В. Д. Бондаренко – доктор філософських наук, професор (*відповідальний редактор*);
Г. С. Меднікова – доктор філософських наук, професор;
І.Г. Немчинов – доктор філософських наук, професор;
Поповенюк Богдан – доктор філософських наук, доцент;
(Сучавський університет імені Штефана чел Маре, Румунія);
Робен Берт – доктор габілітований, професор (Дортмундський університет, Німеччина);
Ставинський Петро – доктор габілітований за спеціальністю релігієзнавство, професор (Педагогічний університет імені Комісії Народної освіти у Кракові, Польща);
Н. Г. Мозгова – доктор філософських наук, професор (*відповідальний редактор*);
Л. А. Облова – кандидат філософських наук, доцент (*відповідальний секретар*);
Л.М. Панченко – кандтдат філософських наук, доцент;
Хюбнер Бенно – доктор габілітований, професор (Сарагоський університет, Іспанія).

Н 34

НАУКОВИЙ ЧАСОПИС Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 7. Релігієзнавство. Культурологія. Філософія : [зб. наукових праць] / ред. рада : В. П. Андрущенко (*голова*); за ред. Н.Г. Мозгової. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020. – Вип. 42 (55). – 294 с.

У статтях розглядаються актуальні проблеми наукових досліджень докторантів, аспірантів, викладачів вузів та співробітників наукових установ України з питань релігієзнавства, теорії та історії культури, філософії.

УДК [1+2] (06)
ББК 71я5+86я5+87я5

© Редакційна рада і редакційна колегія, 2020
© Автори статей, 2020
© Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020

Література:

1. *Baur F.* Paul the apostle of Jesus Christ: His life and works, his epistles and teachings (Reprinted in one volume from the original two-volume English ed. 1873-1875 ed.). Peabody: Hendrickson, 2003.
2. *Best, Ernest.* *I Peter.* New Century Bible Commentary. Grand Rapids (Mich.): Eerdmans, 1982.
3. *Collins R.* "The Unity of Paul's Paraenesis in 1 Thess. 4.3-8: 1 Cor. 7.1-7, a Significant Parallel," in *Studies on the First Letter to the Thessalonians* ed. R. F. Collins; BETL 66; Leuven: Leuven University Press, 1984.
4. *Holtz T.* Der erste Brief an die Thessalonicher. Evangelisch-katholischer Kommentar zum Neuen Testament. Zurich: Benziger. 1986
5. *Jensen M.* The (In)authenticity of 1 Thessalonians 2.13-16: A Review of Arguments. *Currents in Biblical Research.* 2019;18(1), 59-79.
6. *Jewett R.* The Thessalonian Correspondence: Pauline Rhetoric and Millenarian Piety. Foundations and Facets. Philadelphia: Fortress. 1986
7. *Pearson B.* 1 Thessalonians 2:13-16: A Deutero-Pauline Interpolation. *The Harvard Theological Review,* 1971; 64(1), 79-94
8. *Plummer A. A.* Commentary on St. Paul's First Epistle to the Thessalonians. London: Robert Scott. 1918

УДК 176+392.6

*Шелест В.В.**Київський університет імені Бориса Грінченка,**Додонова В.І.**Київський університет імені Бориса Грінченка***АНТИНАТАЛІЗМ: ФІЛОСОФІЯ «ВІДМОВИ ВІД ІСНУВАННЯ»**

Стаття присвячена характеристиці новітнього етико-філософського напрямку – антинатуралізму. Аналізуються ідеї Девіда Бенатара, Кена Котса, Джима Кроуфорда, Пітера Цапффе, Томаса Ліготті про недоцільність продовження людського роду з огляду на потенційні страждання, які зазнаватиме людина у цьому житті. Проводиться порівняння антинатуралізму та рейексизму як напрямків сучасного філософування. Філософія антинатуралізму фокусує увагу на важливих питаннях біоетики. Прибічники рейексизму та антинатуралізму ставлять на меті запобігти стражданню усіх живих істот, особливо людей, через відмову від народження. Надається оцінка антинатуралізму, вивчаються причини виникнення і популярності цих напрямків у сучасному суспільстві.

Ключові слова: антинатуралізм, прокреація, рейексизм, життя, біоетика.

Шелест В.В., Додонова В.И. *Антинатурализм: философия «отказа от существования».* Статья посвящена характеристике новейшего этического-философского направления – антинатурализма. Анализируются идеи Дэвида Бенатара, Кена Котса, Джима Кроуфорда, Питера Цапффе, Томаса Лиготти о нецелесообразности продолжения человеческого рода с учетом потенциальных страданий, которые будет

испытывать человек в этой жизни. Проводится сравнение антинатализма и рейексизма как направлений современного философствования. Философия антинатализма фокусирует внимание на важных вопросах биоэтики. Сторонники рейексизма и антинатализма ставят целью предотвратить страдания всех живых существ, особенно людей, посредством отказа от рождения. Дается оценка антинатализма, изучаются причины возникновения и популярности этих направлений в современном обществе.

Ключевые слова: антинатализм, прокреация, рейексизм, жизнь, биоэтика.

Shelest V., Dodonova V. Anti-natalism: the philosophy of "rejection of existence". The article is devoted to the characteristics of the newest ethical and philosophical trend – Anti-natalism. The ideas of David Benatar, Ken Coates, Jim Crawford, Peter Zapffe, Thomas Ligotti on the inexpediency of the continuation of the human race, taking into account the potential suffering that a person will experience in this life. The article compares Anti-natalism and Reyexivism as directions of modern philosophizing. The philosophy of anti-natalism focuses on important issues of bioethics. Proponents of Reexivism and Anti-natalism aim to prevent the suffering of all living beings, especially humans, by refusing to be born. An assessment of Anti-natalism is given, the reasons for the emergence and popularity of these trends in modern society are studied.

Keywords: antinatalism, procreation, reyexivism, life, bioethics.

Вступ. XXI століття розпочалося з так званої «бездітної революції»: в економічно розвинених країнах усе більше людей не хочуть мати дітей. Причин цієї «революції» багато. Однією із них є переконання у тому, що для створення нового життя необхідно піддавати людину – без потреби і без її на то згоди – ризику страждань, включаючи потенційні медичні аномалії, інвалідність, можливість захворіти COVID-19, СНІДом, іншими інфекційними і генетичними захворюваннями тощо [4]. Ця віра та ґрунтована на її основі філософія відома як *антинаталізм*, який вважає існування – прямо чи опосередковано, тобто як продовження роду – вельми проблематичним і небажаним.

Антинаталізм – це філософське переконання у тому, що люди не повинні виробляти потомство, тобто народжувати дітей. Антинаталізм не є нігілістичним напрямком за своєю суттю. Він не ставить на меті переривати все можливе життя людей, лише стверджує про утримання надалі від надлишкової прокреації з ряду філософських, соціальних, енвайроментальних та інших причин [8, с. 2].

Елементи антинаталістичних поглядів можна знайти у таких філософів як А. Шопенгауер, Е. Гартман, П. Цапffe, Е. Чоран. Подальша розробка ідей антинаталізму відбувається у працях західних дослідників, серед яких: Д. Бенатар, К. Котс Д. Парфіт, С. Сміланський, Ш. Шифрін, Дж. Макмаган, Р. Вайнберг, Г. Лілігаммер, Д. Арчард, А. Сінгх, Е. Салліван-Біссет, Т. Дуглас та ін. Проте, на сьогодні антинаталізм все ще залишається малодослідженим українською філософською думкою.

Отже, **метою** нашої статті є окреслення основних рис етики антинаталізму як напрямку філософування у XXI столітті.

Найбільш послідовний антинаталіст сучасності – Девід Бенатар, керівник відділу філософії університету Кейптаун у Південній Африці. У своїй відомій книзі «Краще

ніколи не бути» (2006) він виклав основні принципи етики антинаталізму, яка тісно пов'язана з абсолютно новим, однак таким, що її доповнює, баченням – філософією рейексивізму (або філософією відкидання). Автором даного терміну є Кен Котс. У своїй книжці «Антинаталізм: Філософія відкидання від буддизму до Бенатара», він пропонує вбачати рейексивізм як «філософську точку зору, що протиставляють існуванню» [2, с. 80].

Філософ пропонує розрізняти антинаталізм та рейексивізм, адже вони мають різні визначення. Наприклад, антинаталізм використовують загалом як визначення, що протилежне за суттю народженню. Але це занадто загальний термін, говорить Кен Котс і звертає свою увагу на результат або ефект, який запобігає народженню, бо антинаталізм не каже нам нічого про причини з приводу ненародження. «Саме тут і вступає рейексивізм (або відкидання). Він підкреслює, що в цьому випадку антинаталістська поведінка ґрунтується на деяких філософських принципах і ставленні до життя загалом. Це відрізняється від прийняття рішення про відсутність нащадків з особистих або інших загальних причин, наприклад, екологічних» [2, с. 80].

Рейексивізм ґрунтований на трьох аспектах, зосібна на глибокому співчутті до страждань усіх живих істот, зокрема людей, і на прагненні запобігти цим стражданням. Другий аспект стосується значущості, яка могла би виправдати існування. Третій аспект – свобода вибору. Дітонародження накладає обов'язок існування на істот, які не мали вибору чи бути народженими. Це дорівнює формі закріпачення або призову, які є аморальним актом з двох причин: порушенням автономії потенційного буття і викриттям болю і страждань. Це – моральні та метафізичні цінності, на яких ідейно ґрунтується філософія відкидання.

Рішення про те, чи мати нащадків чи ні, є одним з найважливіших моральних і метафізичних рішень, які ми повинні прийняти у своєму житті. Філософ Крістін Оверол, яка не є антинаталісткою, у своїй статті звернула увагу на моральні питання, пов'язані з рішенням мати дитину, питання, яке вона обговорює досить всебічно [6]. Зрозуміло, що при прийнятті цього рішення слід враховувати й антинаталістичні аргументи.

Такі антинаталісти, як Д. Бенатар, М. Хейрі [5] та П. Шривастава [7], стверджують, що народження людини, яку про це не питали, є нав'язуванням їй життя і втягуванням у його болісні події, а тому являє собою аморальний акт. Ненароджені істоти приходять у світ буквально як чужинці, і ми можемо казати, що їхнє життя базується на несвободі, адже їх просто «змушують» народитися. Ба більше, їх часто розглядають як засіб для досягнення мети, задоволення чужих потреб та інтересів, передавання генів, як забезпечення біологічної безперервності тощо. Окрім цієї сумнівної моральності, продовження роду також ставить метафізичні питання. Це означає, що схвалення існування і робить людей опосередкованим співучасником усіх бід, які спричиняє за собою існування.

Окрім визначення рейексивізму, Кен Котс висвітлює не менш важливе питання стосовно того, чи можливо вести нормальний спосіб життя тим, хто є прибічником філософії відкидання. Котс стверджує, що «ви не повинні бути аскетом або в будь-який інший спосіб позбавляти себе чогось» [2, с. 82]. Утримання від розмноження не скасовує можливості усиновлення чи турботи про племінників або братів та сестер, які вже існують. Це також не впливає на можливість брати шлюб, життя з партнером та наявність

статевих стосунків, адже жодна з цих речей не виступає проти філософії відкидання. Останнє стосується запобігання народженню майбутніх людей, але власне існування сприймають як уже дане, тому немає жодного застереження щодо дотримання нормального способу життя.

Варто також зазначити, що рейексизм виступає радше філософським поглядом на існування (або одним з можливих екзистенційних виборів). У цьому контексті слід розрізнити добровільну бездітність, що базується на прагматичних переконаннях, тобто способі життя людини або відсутності інтересу до батьківства, які не мають і не включають якогось специфічного «світогляду», від тієї ж добровільної бездітності, базованої на філософських принципах, зосібна запобіганні страждань майбутніх людей. Важливо відзначити, що останній погляд веде за собою відкидання існування як джерела страждань, у той час, як перший – ні. Втім це не значить, що ці два погляди обов'язково мають бути відокремлені один від одного, вони цілком можуть співпадати. Незважаючи на це, необхідним постає диференціювання прагматичних та філософських причин стосовно добровільної бездітності, які іноді об'єднується у термін «антинаталізм» [2].

Девід Бенатар не викладає причини своєї віри, очевидно, що припущення про хибну свідомість щодо існування, «інстинкт» для виживання та відтворення, соціальні норми та їх стійке зміцнення змусять переважну більшість людей прямувати і надалі традиційним шляхом, тобто продовжувати прокреацію. Народження завжди завдає новим людям непоправну шкоду, однак відмова від розмноження може принести шкоду уже існуючим людям. Але, не можна заради блага нинішніх людей завдавати шкоди майбутнім людям, тобто не можна продовжувати виробництво нових поколінь. На його думку, створення нових людей може бути виправдане тільки з метою поступового зниження чисельності населення.

Поряд з цим, Бенатар розглядає два можливих шляхи зникнення виду: «перший шлях – винищення, другий шлях – вимирання (або непродуктивне зникнення)» [10, с. 161]. Винищення означає, що вид зникає, так як його вбивають людські руки чи сили природи. Вимирання ж означає, що вид не здатен на відтворення, що призводить до закономірного зникнення. Обидва шляхи є ймовірними, але безпідставними, з точки зору обґрунтування їх можливості здійснення. Проблема у тому, що у цьому питанні велика частка припадає на волю випадку, а не на раціональне та виважене рішення самих людей забезпечити вимирання виду.

Безсумнівно, Бенатар має рацію у своїй широкій оцінці перспектив антинаталізму, але філософ недооцінює потенціал зміцнення усвідомлення тієї шкоди, що несе життя і підстав для прийняття теоретичних засад антинаталізму. Зростання кількості жінок і чоловіків, які добровільно вирішують не народжувати дітей, мотивоване іншими, нефілософськими чинниками. Часто це вибір способу життя, бажання залишитися «бездітним» для того, щоб цілковито дотримуватися певної особистої мети або принципу, або просто через відчуття, що не зацікавлений бути батьком. Для багатьох жінок добровільна бездітність – це шлях до свободи. Вона передбачає відмову від історичної жіночої ролі матері і дружини. Незважаючи на соціальний тиск, незважаючи на спроби уряду в розвинених країнах, де добровільна бездітність досягла швидкого прогресу, надавати фінансові та інші мотивації, малоімовірно, що хвиля антинаталізму може бути повернена назад.

Філософські ідеї, технології та економічний розвиток сприяють розповсюдженню антинаталістського ставлення до життя й особистого вибору. Зокрема, слід згадати секуляризацію, занепад релігійного контролю репродуктивної свободи, досягнення контрацепції та, зрештою, економічний та освітній розвиток у підвищенні можливостей жінок для працевлаштування та будування кар'єри. Кен Котс припускає, що філософський антинаталізм прогресує, хоча наразі досить складно говорити про кількість осіб або пар, які свідомо вирішили не відтворювати подібних до себе істот. «Філософська бездітність», імовірно, буде дуже маленьким відсотком добровільної бездітності на тлі наявного наталізму і спонтанної бездітності. Проте, Котс закликає сприймати це не як статичну ситуацію, а радше як еволюцію стану справ. «Бенатар, – пише Котс, – може мати рацію щодо певного «песимізму» в короткостроковій перспективі, що стосується впливу його ідей та поширення антинаталізму. Але в довгостроковій перспективі справи, безумовно, кращі, або принаймні більш обнадійливі» [2, с. 52].

З іншого боку, Джим Кроуфорд, автор «Зізнання антинаталіста» виказує доволі песимістичну точку зору з приводу поширення антинаталістичних ідей у маси. Він стверджує, що кількість пронаталістів не зменшиться і «його філософська позиція навряд чи переверне світ» [3, с. 145]. Втім, мислитель підмічає, що деякі суспільства стають все більш секуляризованими, і тенденція до продовження роду поступово сходить нанівець. Тому, будь-яке запобігання прокреації вже є «маленькою перемогою».

Пітер Вессель Цапффе (1899-1990) виступав за поступове припинення людського існування через непродуктивності роду або через зменшення народжуваності. Саме Цапффе вважається першим рейексивістом, йому приписується ідея антинаталізму як «виходу з існування» для людини [2]. Особливу увагу Цапффе зосереджує на існуванні, яке має для людини обтяжливий характер, оскільки вона здатна усвідомлювати його повною мірою. І як наслідок, це існування породжує у людині страх перед життям і перед власним буттям загалом. Окрім цього, ще присутній і страх смерті, який не послаблюється з часом, оскільки уява людини вимальовує нові і «жахливі перспективи за гранню смерті» [12, с. 244], так, що навіть смерть не стає для людини кінцевим притулком. Зважаючи на ці вбудовані протиріччя і парадоксальну природу людського виду, Цапффе задається питанням, чому він не вимер через нездатність впоратися з цими фундаментальними умовами життя. Як зазначає філософ, більшість людей навчилася обмежувати зміст своєї свідомості за допомогою різних стратегій і засобів, розроблених культурою і суспільством, задля пристосування у фундаментальних умовах життя.

У своєму есе «Останній Месія» Цапффе розглядає чотири основні типи механізмів: ізоляція, анкерування, відволікання і сублімація. Ізоляція покликана «повністю витіснити із свідомості усі хвилюючі та руйнівні думки та почуття» [12, с. 246]. У повсякденному житті ізоляція зустрічається у формі змови або коду взаємного мовчання щодо фундаментальних питань існування – сексу, смерті тощо. Анкерування передбачає цілий ряд інституцій, переконань і соціальних норм, які захищають людську свідомість від обтяжливих аспектів життя. Цапффе пише про анкерування «як фіксацію точок, будування стін навколо хаосу свідомості» [12, с. 247]. Культура та ідеології є основним джерелом анкерування, які часто впливають на людину несвідомо. Бувають також і свідомі способи анкерування, наприклад постійне переслідування цілей та присвята одній справі усього життя. Бог, церква, держава, нація – головні приклади

ресурсів для анкерування. Відволікання є свідомою тактикою, що здатна переключити увагу від критичних подій до різноманітних вражень. Цей механізм найбільш помітний у дітей, яких дорослі намагаються усіляко розважити аби позбавити нудьги існування. У дорослих відволікання може приймати форму ігор і всякого роду розваг. Воно виражається у формі постійного прагнення та бажання втіх. Сублімація, четвертий засіб, ставить на меті трансформувати екзистенціальну тривогу та відчай у продукт творчості (література, живопис), ставши формою звільнення від страждань. Звичайно, цей конкретний засіб доступний небагатьом і тому може вважатися найменш важливим з чотирьох методів подолання проблеми свідомості. Цапффе стверджує, що незважаючи на ефективність механізмів у минулому, вони не можуть слугувати такими рятівниками завжди, а отже треба шукати нові способи подолання страждань.

Основна передумова, на якій філософ будує свою причину для антинатуралізму, а саме, що людські істоти не можуть нести тягар свідомості, може бути поставлена під сумнів. Люди розробили цілий ряд переконань й інституцій, серед яких чи не найбільшу роль відіграє релігія, щоб впоратися з проблемою існування, включаючи його легітимацію. Віра у «прогрес», керований наукою і технікою, та перспектива підвищення рівня матеріального життя для більшої кількості народів землі є достатнім аргументом за продовження життя. Окрім того, захисні механізми, про які йшлося вище, покликані обмежувати зміст свідомості, хоча й послабилися, але не зникли повністю. Більше того, не слід відкидати людську здатність вигадувати нові способи для закріплення та увічнення існування. Таким чином, важко прийняти думку Цапффе про те, що усвідомлення суперечливості або парадоксальності людського життя призведе до загибелі виду.

Тим не менш, філософський погляд Цапффе щодо питання відкидання існування є доволі аргументованим, хоча і метафоричним. Міцною основою для відкидання (або рейексивізму) є не тільки безглуздість самого існування й усвідомлення людиною цього, але й те, що мислитель називає «братством страждань» усіх істот. Цапффе закликає до етичної обізнаності, адже жити – це страждати, і люди повинні не тільки боротися зі своїми стражданнями, але й усвідомлювати біль і страждання всіх інших істот. Тому, найбільш прийнятним рішенням є добровільний вибір зникання людського виду із Землі [2, с. 43].

Американський письменник містичних жахів та хорору, Томас Ліготті дещо метафорично викладає свої антинатуралістичні погляди у книзі «Змова проти людської раси». «Немає жодного сумніву у тому, що людство ніколи не зможе взяти відповідальність за звільнення себе. Ілюзії завжди будуть залишатися нашим усім, створюючи при цьому кращий спосіб життя, побудований на болю, страху і запереченні того, що муляє око, і такий стиль існування буде передаватися через нескінченні покоління» [11, с. 41]; «якщо природа здійснила помилку, створивши істот, у яких свідомість виросла наче гриб, вона все ж достатньо мудра, щоб закласти у них інстинкт, який слугує виду та прищеплює його членів, чиїми домінуючими мотивами є виживання та розповсюдження самих себе, у стрімкій втечі від можливості полону та смерті. І незважаючи на те, що колись у майбутньому філософи, можливо, зуміють встановити, що життя не варте того, аби жити, звичайні смертні і звичайні хірурги завжди

намагатимуться зберегти міф про цінність життя, яким би жалюгідним цей міф не був» [11, с. 80].

Отже, з усіх згаданих представників напрямку лише Кен Котс вірить у подальшу популяризацію рейексивістських поглядів. Але, разом з тим, дослідник говорить, що рейексивізм «сповідує» невелика частка населення й вона, ймовірно за все, ростиме. Та втім, на даний момент важко визначити перспективи розвитку як антинаталізму, так і його відгалуження – рейексивізму, оскільки наразі маємо мало інформації стосовно ставлення людей до існування і того, як це ставлення розгортатиметься у контексті втрати соціальною конформністю впливу на населення, а також поширення більшої обізнаності у етичних та метафізичних проблемах, які входять у питання прокреації.

При розгляді питання морального права на репродукцію та несправедливості по відношенню до ще ненародженої людини, основний акцент у полі біоетики робиться на твердження, що життя з серйозними каліцтвами і інвалідністю не настільки важке, щоб його не починати. Проблема безособовості полягає в тому, що, хоча таке життя і відрізняється своєю складністю від життя «повноцінних» людей, неможливо сказати, що не-існування, як альтернатива, краще, адже неіснуюча людина не може відчувати блага від свого неіснування. Відповідно, досить складно стверджувати, що поява на світ заподіяла шкоду народженому.

Словосполучення «зіпсоване життя» в більшості праць антинаталістів використовується, коли йдеться про інвалідів з серйозними обмеженнями, чия життя є настільки нестерпним, що не існувати для них було б краще, ніж існувати. Поширена думка, що етично неправильно (свідомо чи з необачності) допускати народження дитини з серйозними обмеженнями здоров'я, наприклад – сліпого, глухого, паралізованого тощо. Більшість людей погодиться з тим, що якщо існує ризик серйозної інвалідності, краще не починати життя. Деякі дослідники стверджують, що інваліди мусять мати право подавати позови до суду на своїх батьків за «зіпсоване життя».

Поряд з цим, принесення будь-якого життя у світ уже вважається безумовною шкодою, такою, що неіснування завжди виступає кращою перспективою, адже якість будь-якого, навіть найкращого життя все одно гірша ніж здається на перший погляд. Сам антинаталізм є гуманним за своєю суттю напрямком, адже він не ставить на меті перервати усі існуючі життя, а навпаки силкується перервати «порочне коло» безглуздої прокреації, аби не нашкодити майбутнім створінням. Варто тільки пригадати дві категорії напрямку: філантропічний та мізантропічний антинаталізм, де основною метою є захищати інтереси та благополуччя ненароджених людей.

З цього витікає, що слід взагалі відмовитися від прокреації і зважати на наявність морального обов'язку навіть до потенційних істот. Запропонована Д. Бенатаром концепція асиметрії між стражданням та задоволенням якраз підкріплює попереднє твердження: а) відсутність страждань – добре, навіть якщо немає кому відчувати її відсутність; б) коли задоволення немає у існуючого – це погано; в) коли задоволення немає у неіснуючого – це не погано [10, с. 27-28]. Однак, більшість людей все одно має переконання, що життя (з обмеженнями чи без) все одно є благом і варте того, щоб продовжувати приносити нових істот в існування.

Д. Бенатар переконаний, що будь-яке життя є «зіпсованим» і можливість подати позов на батьків за «зіпсоване» життя має бути не тільки у інвалідів з серйозними

обмеженнями, а у кожного, хто вважає своє життя таким. Оскільки, існує законне право мати дітей, тоді і діти, у разі, якщо життя їх не задовольнить, повинні мати право подати позов за «зіпсоване» життя. Але існує деяка складність, позаяк для обґрунтування позову необхідно буде довести, що відповідач діяв нерозумно, однак це неможливо довести, коли існує закон, який гарантує право на дітонародження. Тож, єдиним вирішенням цього протиріччя виступає глибинне відчуття морального обов'язку та відповідальності за свій вибір з боку майбутніх батьків, які обирають народжувати дітей чи ні.

Рівка Вайнберг, розглядаючи «асиметрію Бенатара» переконаний, що моральний обов'язок та відповідальність мають поширюватися не на гіпотетичну неіснуючу істоту, а на істот, які вже існують або будуть існувати, адже «гіпотетичні створіння не мають морального становища а отже, не можуть пред'являти до нас жодних моральних вимог» [9, с. 28]. Відповідно до цього зауваження, науковець вважає за необхідне дещо переінакшити формулювання Бенатарової асиметрії, де: а) наявність страждань – погано; б) наявність задоволення – добре; в) відсутність страждань – не добре і не погано; г) відсутність задоволення – не добре і не погано. Тому, за відсутності суб'єктів, страждання та задоволення є безцільними термінами, оскільки їх можна розглядати лише у контексті інтересів існуючих істот. Але неможливо заздалегідь знати, чи буде дитина щаслива, й отримати згоду потенційної дитина на народження, тобто все одно ключову роль тут грає прогноз батьків щодо майбутнього дітей. Абсолютна відмова від прокреації може бути поставлена під сумнів, якщо не брати до уваги інтереси потенційних істот, а брати до уваги лише з ті випадки, коли істота вже існує. Разом з тим, важко судити про ступінь зіпсованості життя, як інвалідів, так і «повноцінних» людей, оскільки в обох випадках кожен оптимістично оцінює якість свого життя, навіть коли воно об'єктивно може бути не настільки хорошим, аби його продовжувати або взагалі починати.

Більшість аргументів пронаталістів за прокреацію зазвичай не базуються на інтересах людей, яких буде принесено у світ. Навпаки, більшість з них базується, так чи інакше, на інтересах уже існуючих людей. Прокреація та подальше батьківство представляються запорукою щасливого та повноцінного життя. Серед більшості людей існує переконання, що стосунки у парі покращуються з появою дітей, з'являється спільна мета тощо. Діти також розглядаються у якості гарантії, що буде кому доглянути та піклуватися про батьків у старості. Також дітей розглядають як засіб для досягнення батьками власних егоїстичних цілей, задоволення потреб їх та інтересів, передавання генів, задля забезпечення біологічної безперервності роду та виду в цілому.

Останню причину Д. Бенатар називає таким собі генетичним нарцисизмом [1, с. 125]. На його думку, до дітонародження людей підштовхують: 1) бажання продовження роду; 2) бажання злягання; 3) бажання відчувати себе у ролі батька [10, с. 77]. Бажання продовження роду означає зацікавленість у появі на світ нової людини – генетичного нащадка. Відмова від відтворення в такому випадку призведе до фрустрації. Бажання злягання означає потребу в сексуальному акті, сполученні. Задоволення цієї потреби тісно пов'язане із задоволенням бажання продовження роду. Більшість людей були народжені не в результаті усвідомленого рішення батьків, а лише тому, що ті задовольнили своє бажання злягання. Бажання батьківства – це бажання виховувати дитину та встановити теплі родинні стосунки. Найчастіше дане бажання задовольняється за допомогою виховання генетичного нащадка, однак це не повинно вважатися

правилом, адже можна виховати і встановити родинні стосунки з дитиною, яка не є кривим нащадком, тобто всиновити дитину. Тож, задовільнити бажання відчутти себе у ролі батька можливе без народження нової дитини. Поки існують кинуті, осиротілі діти, є необхідність та можливість реалізовувати свій батьківський інстинкт, не проносячи власних дітей у світ, а даючи надію на краще життя уже існуючим. Не секрет, що всиновлення є складним процесом, витратним як емоційно, так і економічно. На таке рішення частіше наважуються ті, хто не можуть мати власних дітей, але є й люди, які вважають, що всиновлення краще, незважаючи на фертильність.

Дітей заводять з різних причин. Але усі ці причини здебільшого витікають не з усвідомленого вибору батьків майбутньої дитини, а виходячи з інтересів уже існуючих людей. Наприклад, на радість майбутнім бабусям і дідусям, для підтримки держави або заради збереження нації. І навіть якщо батьки роблять це усвідомлено та за власним бажанням, інтереси «інших», все одно будуть збігатися з бажаннями батьків. Поява онуків припинить скарги бабусь і дідусів, відтворення заради держави або народу подарує певний статус. Значить, побічно батьки так само отримують вигоду. Вони задовольняють бажання продовження роду і батьківства, зможуть виховати дітей, встановити з ними близькі стосунки, ті потім принесуть онуків, зміцнять соціальні гарантії, подбають про батьків в старості. Діти дарують батькам деяку безсмертність, носячи їх гени, їх ідеали та ідеї, передаючи це наступним поколінням. Все це можна вважати вагомими суб'єктивними причинами, і все ж вони не виправдовують прокреації. Хоча б тому, що всі ці вигоди доступні і при усиновленні дитини. Звичайно, при цьому якісь бажання – наприклад, бажання передати свої гени – не будуть задоволені.

Т. Ліготті наводить схожі з Бенатаром стимули, що ведуть до розмноження: «неухильний рух біологічного годинника; надію відчутти легендарні радості батьківської долі; бажання поліпшити стосунки з партнером; бажання порадувати своїх батьків онуками; бажання отримати страхування, яке нащадки потім зможуть оплатити своїм батькам; неприємне відчуття провини по причині егоїзму від невиконання своєї ролі і обов'язку як людської істоти» [11, с. 92].

Більшість сучасників не погодяться з положеннями антинатуралізму, через те що на їх суб'єктивне переконання життя не постає жахливим і вони не шкодують про факт свого народження. Зараз не будемо вдаватися детально у причини подібних переконань, але, безперечно, «парадокс Цапффе» є одним із них. Те, що людина задоволення своїм життям тут і зараз не гарантує, що вона так само буде задоволена ним у майбутньому. Тому, неможливо заздалегідь отримати згоду потенційної істоти на народження. Тобто все одно ключову роль відіграє прогноз батьків про майбутнє дітей. Якщо допустити, що потенційні діти свідомо згодні народитися, нам буде дано право (виходячи з цього аргументу) задовольнити бажання стосовно прокреації. Ці бажання можуть бути задоволені незалежно від того, народилася щаслива або нещасна людина, і в останньому випадку, народження нещасної дитини на світ – неправильне, навіть якщо дитина не заперечує стосовно свого народження. Якщо майбутні батьки хочуть задовольнити власні бажання, вони зобов'язані зробити це з найменшими втратами для майбутніх людей. Однак часто ціна така велика, що користь для батьків не переважає шкоду для дитини.

Антинатуралізм та рейксивізм виступають за відмову від прокреації як однієї з умов відкидання існування. Противники цих поглядів можуть заявити, що відмова від

відтворення – занадто велика вимога. Але якщо пригадати тези першого підрозділу, де зазначалося, що більшість людей готова утриматись від дітонародження, скажімо, якщо життя майбутньої дитини буде вкрай нещасним у випадках серйозних каліцтв та інвалідності, та тези з даного підрозділу про те, що задля задоволення егоїстичного бажання відчувати себе у ролі батька та створення власної ланки суспільства не обов'язково народжувати дітей, а можна всиновити – відмова від дітонародження виявляється не таким вже і складним рішенням.

Зрештою, важливим постає у котре наголосити на тому, що принесення нової істоти у світ – це серйозна та неабияка відповідальність, на яку більшість людей, прикро усвідомлювати, зовсім не готові та нездатні. Відчуття морального обов'язку мусить існувати у двох випадках: у питанні про потенційне принесення будь-якого життя у світ та життя, яке заздалегідь є зіпсованим: хвороби, що передаються у спадок, серйозні каліцтва, інвалідність, низький рівень соціального життя батьків тощо. Варто відмовитися від прокреації особливо тоді, коли шкода нанесена існуванням серйозна та передбачувана, адже радості та насолоди існування ніколи не перевершають його страждань. Та назагал, існування людини навіть з високою якістю життя у будь-якому випадку «рівнозначно нічному кошмару» [11, с. 93].

Висновки. Філософія антинаталізму (попри помітний песимізм даної течії) фокусує увагу на важливих питаннях біоетики. Прибічники реїексивізму та антинаталізму ставлять на меті запобігти стражданню усіх живих істот, особливо людей, і маючи глибинне співчуття, запобігти стражданню, яке можна уникнути, тобто принесенню у життя. При цьому, люди можуть вести «нормальне» повноцінне життя, піклуватися про племінників або ж виховувати всиновлених дітей. Погляди реїексивізму не позбавляють його прибічника від таких можливостей, обмеження стосується лише запобігання народженню майбутніх людей з метою уникнення їх подальших страждань. Однак, через те що досі неможливо спрогнозувати наскільки «якісним» буде життя принесеного у світ, через велику кількість різноманітних факторів, що стоять на перешкоді: генетичні захворювання, рівень якості життя та здоров'я майбутніх батьків, умови існування, екологія, соціальне та матеріальне становище сім'ї тощо, акцент стосовно цього рішення має робитися на свідомість майбутніх батьків, відчуття глибинного морального обов'язку та відповідальності.

На даний момент важко визначити перспективи розвитку як антинаталізму, так і реїексивізму, оскільки наразі маємо мало інформації стосовно ставлення людей до існування і того, як це ставлення розгортатиметься у контексті втрати соціальною конформністю впливу на населення, а також поширення більшої обізнаності у етичних та метафізичних проблемах, які входять у питання прокреації.

Література:

1. Benatar, David and Wasserman, David. *Debating procreation: is it wrong to reproduce?* – New York: Oxford University Press, 2015, pp. 269. 11.
2. Coates, K. *Anti-Natalism: Rejectionist Philosophy from Buddhism to Benatar*. – First Edition Design Publishing, 2014. – 90 p.
3. Crawford, J. *Confessions of an Antinatalist*. Nine-Banded Books, 2010. –172 p.
4. Dodonova, Vira and Dodonov, Roman. *Transformation of Social Values During a Pandemic And Problems of Global Solidarity* // Skhid. 2020. № 3(167). P. 21-26.

5. Hayry, M. 'A rational cure for prereproductive stress syndrome' // Journal of Medical Ethics. – 2004. – № 30(4). – P. 377-338.
6. Overall, C. Why Have Children? The Ethical Debate, Cambridge, Mass.: MIT Press, 2012.
7. Srivastava, P. 'Conceiving a Child is a Sin' 2006. <http://dontconceive.blogspot.ca/>
8. The Layman Librarian. What Is: Antinatalism: A beginner's primer from someone expert enough in Antinatalism to give a damn 2012. – 4 p.
9. Weinberg, R. 'Is Having Children Always Wrong?' / South African Journal of Philosophy. – 2012. – № 31(1). – P.26-37.
10. Бенатар, Д. Лучше никогда не быть: О вреде появления на свет / Better Never to have Been: The Harm of Coming into Existence, 2018. – 205 с.
11. Лиготти, Т. Заговор против человеческой расы: Замысел ужаса / The Conspiracy Against the Human Race: A Contrivance of Horror, 2018 – 132 с.
12. Цанффе, П. Последний Мессия / Манифест. Современность глазами радикальных утопистов: искусство, политика, девиация: [сборник]. – Москва: Опустошитель, 2014. – С. 242-253.

УДК 21/25

Бібік О.М.

Донецький національний університет імені Василя Стуса

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ВІРИ БАГАЇ В ЯПОНІЇ: ДО ПОСТАНОВКИ ПИТАННЯ

Віру багаї визначають одним із найбільш розповсюджених нових релігійних рухів. По мірі становлення місцевих громад віри багаї проходить адаптація цієї релігії до умов конкретних соціумів. Процес прийняття та розповсюдження віри багаї в Японії проходить в контексті суспільно-культурних та політичних трансформацій, які відбулись в Японії після закінчення революції Мейдзі (1868 р.). Стаття присвячена дослідженню особливостей становлення та розвитку японської громади віра багаї.

Ключові слова: віра багаї, нові релігійні рухи, японська релігійність, сучасна релігійність.

Бибик А.Н. История становления веры бахаи в Японии: к постановке вопроса.

Веру бахаи определяют как одно из самых распространенных новых религиозных движений. По мере становления местных общин веры бахаи проходит адаптация этой религии к условиям конкретных социумов. Процесс принятия и распространения веры бахаи в Японии проходит в контексте общественно-культурных и политических трансформаций, которые произошли в стране после окончания революции Мэйдзи (1868 г.). Статья посвящена исследованию особенностей становления и развития японской общины вера бахаи.

Ключевые слова: вера бахаи, новые религиозные движения, японская религиозность, современная религиозность.

ЗМІСТ

РЕЛІГІЄЗНАВСТВО

Горбань О.В., Мартин Р.В.

ФЕНОМЕН ЖИВОГО В РЕЛІГІЙНО-ФІЛОСОФСЬКИХ ІДЕЯХ
СХІДНОЇ ПАТРИСТИКИ..... 3

Морозова Д.С.

ЧИ БУВ СВТ. ІОАН ЗОЛОТОУСТ КОМУНІСТОМ?..... 10

Чорноморець Ю.П.

КРИЗА ТЕОРІЙ ПОСТСЕКУЛЯРНОГО СТАНУ СУСПІЛЬСТВА
В УКРАЇНСЬКІЙ ТЕОЛОГІЇ.....20

Керстюк З.В.

СОЛІДАРНІСТЬ ЦЕРКОВ В ІНІЦІАТИВАХ ЗАХИСТУ ХРИСТІЯН
У КРАЇНАХ БЛИЗЬКОГО СХОДУ..... 29

Ян Ці

РОЛЬ МОВИ В ЕТНОКОНФЕСІЙНІЙ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ.....37

Шкіль С.О.

КРИЗА БОГОСЛОВСЬКОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ..... 45

Шевчук П.В.

ПОСТЛІБЕРАЛЬНИЙ ПРОЄКТ ДЖОНА МІЛБАНКА ТА АНДРІАНА ПАБСТА.....54

Рязанцева Т.О.

ТЕОРЕТИЧНІ ПРИНЦИПИ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ
ОСВІТИ У СКЛАДІ ЄВРО-АЗІЙСЬКОЇ АКРЕДИТАЦІЙНОЇ АСОЦІАЦІЇ.....62

Степанченко С.В.

ДВІ СПІЛЬНОТИ ПАВЛА В СОЛУНАХ:
СПРОБА ІСТОРИЧНОЇ РЕКОНСТРУКЦІЇ..... 70

Шелест В.В., Додонова В.І.

АНТИНАТАЛІЗМ: ФІЛОСОФІЯ
«ВІДМОВИ ВІД ІСНУВАННЯ».....75

Бібік О.М.

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ВІРИ БАГАЇ В ЯПОНІЇ:
ДО ПОСТАНОВКИ ПИТАННЯ.....85

Ковалів П.М.

БОГОСЛОВСЬКІ ПРОБЛЕМИ ПРИ ВИКОРИСТАННІ БІБЛІЙНИХ МЕТАФОР.....92

Кислий А.О.

ЛЮДИНА В КОНТЕКСТІ ОСМИСЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ІДЕАЛУ
В СУЧАСНІЙ ХРИСТІЯНСЬКІЙ ДУМЦІ..... 102

Поліщук А.М.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОТЕСТНОГО РЕЛІГІЙНОГО РУХУ ЯК ОСНОВИ
ВИРАЖЕННЯ РЕЛІГІЙНОГО ДИСИДЕНТСТВА В СРСР.....110

Гулямов Б.С.

ОСНОВНІ ЕТАПИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ВЧЕННЯ
ХРИСТІЯНСЬКИХ ЦЕРКОВ..... 118

Христокін Г.В.

ПРЕДМЕТНЕ ПОЛЕ ТЕОЛОГІЇ:
ФІЛОСОФСЬКО-РЕЛІГІЄЗНАВЧИЙ АНАЛІЗ..... 126

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

Осадча Л.В.

ПРОГРАМА ЕКОНОМІЧНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ
ТА ЇЇ НАСЛІДКИ ДЛЯ КУЛЬТУРИ..... 137

Холоша Т.О.

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ТРАГІЧНОГО В ІЛЮСТРАЦІЯХ М.МИКЕШИНА
ДО ТВОРІВ Т. ШЕВЧЕНКА..... 145

Безпрозванна Т.А.

ОСОБЛИВОСТІ ГЕНЕЗИСУ ГРОШОВОЇ КУЛЬТУРИ СУЧАСНОСТІ..... 153

ФІЛОСОФІЯ

Мозгова Н.Г.

ПОСТНЕКЛАСИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В ОСВІТІ:ЗМІСТ ТА ЗНАЧЕННЯ..... 160

Немчинов І.Г.

РАДЯНСЬКИЙ «МІФ ЗАСНУВАННЯ»: «СВРАЗІЙСЬКА» АЛЬТЕРНАТИВА.....166

Березінець І.В.

ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
П.ЧУБИНСЬКОГО.....173

Адаменко Н.Б.

ФІЛОСОФІЯ ДЛЯ ДІТЕЙ: ЩО Є КРЕАТИВНІСТЬ І ЯК ЦЕ

«ДУМАТИ ПОЗА КОРОБКОЮ»?181

Колінько М., Хрипко С., Яценко Г.

ФЕНОМЕН ФУТУРОЛОГІЇ СЕПАРАТИЗМУ ЯК ПРОБЛЕМА ДЕТЕРМІНАЦІЇ

БУТТЯ З УЛАМКІВ VS РОЗПОРОШЕННЯ.....192

Овсянкіна Л.А.

ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ І ДУХОВНІ ПРОБЛЕМИ

СУЧАСНОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ: ДІАЛЕКТИКА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ.....210

Мозговий А.А.

КОНФЛІКТИ В ГЕОСИСТЕМАХ: ВІД СПОСТЕРЕЖЕННЯ ДО УПРАВЛІННЯ.....218

Бондар Т.І.

ВЛАДА В СИСТЕМІ КОМУНІКАЦІЇ ТА ЇЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ В

ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....224

Гончаренко К.С.

БУТАФОРНІСТЬ ТРЕНДІВ ТА ВІДСУТНІСТЬ ГЛОБАЛЬНИХ ПЕРСПЕКТИВ

РОЗГУБЛЕНОЇ СУЧАСНОСТІ.....234

Глушко Т.П.

ЕКОНОМІЧНИЙ НАЦІОНАЛІЗМ ЯК СТРАТЕГІЯ СОЦІАЛЬНОГО ДОБРОБУТУ....241

Шушкевич Є.М.

ДО ПИТАННЯ ПРО ВПЛИВ “ЛОГІКО-ФІЛОСОФСЬКОГО ТРАКТАТУ”

Л.ВІТГЕНШТАЙНА НА ПРЕДСТАВНИКІВ ВІДЕНСЬКОГО ГУРТКА.....248

Пономаренко В.В.

НАСКІЛЬКИ СУЧАСНОЮ Є СУЧАСНА НАУКА ПРО МИСЛЕННЯ?.....258

Облова Л.А.

КОН'ЮНКТУРА ПРИНУЖДЕННОГО ДОБРА ЦЕННОСТНИЙ ОРИЕНТИР

СОВРЕМЕННОГО.....264

Левик Б., Кривизюк Л.

АНАЛІТИКА ЦІННОСТІ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ НА ПРИКЛАДІ

МІЖНАРОДНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ СПІВПРАЦІ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

У БЕЗПЕКОВОМУ І ОБОРОННОМУ ПРОСТОРІ.....271

Іщук А.А.

ФІЛОСОФСЬКА ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОНЯТТЯ ГЕРОЇЧНОГО: РОЛЬ ОСВІТИ

ТА МИСТЕЦТВА У ФОРМУВАННІ «ГЕРОЇЧНОЇ ОСОБИСТОСТІ»..... 280

TABLE OF CONTENTS

RELIGIEZNAVSTVO

Horban O., Martych R.

THE PHENOMENON OF THE LIVING IN THE RELIGIOUS
AND PHILOSOPHICAL IDEAS OF ORIENTAL PATRISTICS..... 3

Morozova D.

ST. JOHN CHRYSOSTOM AS A COMMUNIST? 10

Chornomorets' Y.

THE CRISIS OF THEORIES OF THE POST-SECULAR STATE OF SOCIETY
IN UKRAINIAN THEOLOGY..... 20

Kerstyuk Z.

SOLIDARITY OF CHURCHES IN INITIATIVES TO PROTECT CHRISTIANS
IN THE MIDDLE EAST..... 29

Yang Q.

THE ROLE OF LANGUAGE IN ETHNO-CONFESSIONAL SELF-
IDENTIFICATION..... 37

Shkil S.

THE CRISIS FOR THEOLOGICAL EDUCATION IN UKRAINE..... 45

Shevchuk P.

POSTLIBERAL PROJECT OF JOHN MILBANK AND ADRIAN PABST..... 54

Ryazantseva T.

THEOLOGICAL FOUNDATION OF EDUCATIONAL ACTIVITIES OF HIGHER
EDUCATIONAL INSTITUTIONS AS PART OF THE EURO-ASIAN
ACCREDITATION ASSOCIATION..... 62

Stepanchenko S.

TWO PAUL'S COMMUNITIES IN THE THESSALONIKI. ATTEMPT
OF HISTORICAL RECONSTRUCTION..... 70

Shelest V., Dodonova V.

ANTI-NATALISM: THE PHILOSOPHY OF "REJECTION OF EXISTENCE"..... 75

Bibik O.

TO THE QUESTION OF HISTORY THE BAHAI FAITH IN JAPAN..... 85

Kovaliv P.

THEOLOGICAL PROBLEMS IN THE USE OF BIBLICAL METAPHORS.....92

Kyslyy A.

HUMAN IN THE CONTEXT OF UNDERSTANDING THE SOCIAL IDEAL
IN MODERN CHRISTIAN THOUGHT.....102

Polishchuk A.

PECULIARITIES OF PROTEST RELIGIOUS MOVEMENT AS THE BASIC
OF EXPRESSION OF RELIGIOUS DISSIDENCE IN THE USSR.....110

Gulyamov B.

THE MAIN STAGES OF DEVELOPMENT OF SOCIAL TEACHING
OF CHRISTIAN CHURCHES..... 118

Khrystokin H.

SUBJECT FIELD OF THEOLOGY: PHILOSOPHICAL
AND RELIGIOUS ANALYSIS..... 126

CULTUROLOGY

Osadcha. L.

ECONOMIC MODERNIZATION PROGRAM AND ITS CONSEQUENCES
FOR THE CULTURE..... 137

Kholosha T.

INTERPRETATION OF THE TRAGIC IN M.MIKESHIN'S ILLUSTRATIONS
TO T.SHEVCHENKO'S WORKS..... 145

Bezprozvanna T.

FEATURES OF THE GENESIS OF MODERN MONETARY CULTURE.....153

PHILOSOPHY

Mozghova N.

POST-NON-CLASSICAL TRANSFORMATIONS IN EDUCATION:
CONTENT AND SIGNIFICANCE..... 160

Nemchynov I.

THE SOVIET «FOUNDING MYTH»: THE «EURASIAN» ALTERNATIVE..... 166

Berezinets I.

PHILOSOPHICAL ASPECTS OF P. CHUBYNSKY'S SOCIO-CULTURAL
RESEARCH..... 173

Adamenko N.

PHILOSOPHY FOR CHILDREN: WHAT IS CREATIVITY AND HOW
TO "THINK OUTSIDE THE BOX"?..... 181

Kolinko M., Khrypko S., Iatsenko G.

FUTUROLOGY OF SEPARATISM AS BEING COLLECTED
FROM THE FRAGMENTS VS DISSIPATION..... 192

Ovsiankina L.

GLOBAL CHALLENGES AND SPIRITUAL PROBLEMS OF MODERN
CIVILIZATION: DIALECTICS OF INTERRELATION.....210

Mozghovyi A.

THE CONFLICTS IN GEOSYSTEMS: FROM OBSERVATION
TO MANAGEMENT.....218

Bondar T.

POWER IN THE SYSTEM OF COMMUNICATION AND ITS TRANSFORMATION
IN THE INFORMATION SOCIETY..... 224

Honcharenko K.

PROPELLERS TRENDS AND ABSENCE OF GLOBAL PERSPECTIVES
OF THE CONFUSED MODERNITY.....234

Hlushko T.

ECONOMIC NATIONALISM AS A STRATEGY OF SOCIAL WELFARE..... 241

Shushkevych Y.

"ON THE QUESTION OF THE INFLUENCE OF LUDWIG WITTGENSTEIN'S
"TRACTATUS LOGICO-PHILOSOPHICUS" ON THE MEMBERS
OF THE VIENNA CIRCLE".....248

Ponomarenko V.

HOW MODERN IS THE MODERN SCIENCE OF THINKING..... 258

Oblova L.

CONJUNCTURE OF FORCED GOOD. THE VALUE OF THE CONTEMPORARY..... 264

Levyk B., Kryvyzyuk L.

ANALYSIS OF THE VALUE OF SOCIO-POLITICAL PROCESSES
ON THE EXAMPLE OF INTERNATIONAL MILITARY COOPERATION OF THE
ARMED FORCES OF UKRAINE IN SECURITY AND DEFENSE SPACE.....271

Ishchuk A.

PHILOSOPHICAL TRANSFORMATION OF THE CONCEPT OF THE HEROIC:
THE ROLE OF EDUCATION AND ART IN THE FORMATION OF THE "HEROIC
PERSONALITY"..... 280

Наукове видання

НАУКОВИЙ ЧАСОПИС

НПУ ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА
Серія 7.

Релігієзнавство. Культурологія. Філософія.
Випуск 42 (55)

Друкується в авторській редакції з оригінал-макетів авторів.
Редколегія не завжди поділяє погляди авторів статей.
За достовірність викладених фактів відповідальність несе автор.

Головний редактор	В.П. Андрущенко
Відповідальні редактори	В.Д. Бондаренко, Н.Г. Мозгова
Відповідальний секретар	Л.А. Облова
Верстка і художнє оформлення	О.Л. Костенко

Підписано до друку 18.02.20 р. Формат 60x84/8.
Папір офсетний. Гарнітура Times.
Умов.друк.арк 34,18. Обл. вид.арк. 22,94
Наклад 300 прим. Зам. № 157
Віддруковано з оригіналів.

Видавництво Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова. 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9
Свідоцтво про реєстрацію № 1101 від 29.10.2002.
(044) 239-30-26.